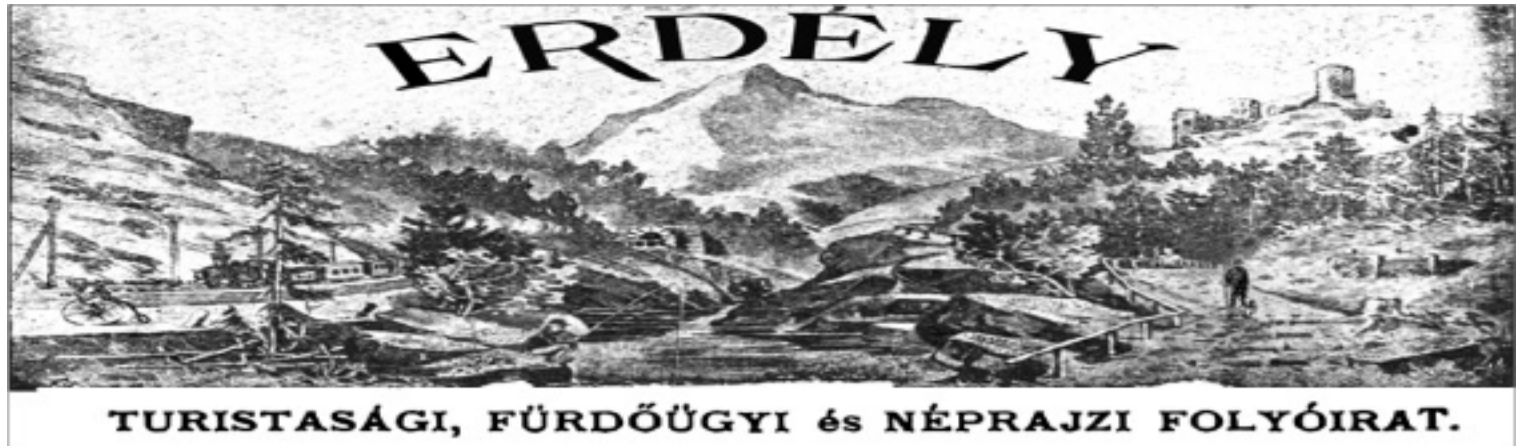

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Új sorozat, 134. szám
2019/12.Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891 ÉrtesítőjeFőszerkesztő: Tóthpál Tamás
(tothpaltamas@gmail.com)
Főmunkatárs: Pál GyöngyiA következő lapszám megjelenik:
2020. január 24.

Adynál Érmindszenten, Kölcseynél Sződemeteren

Harmadik alkalommal szervezte meg az Érmindszenti Zarándoklatot a Tasnádi Ady-Kölcsey Kulturális Egyesület nagy költőnk, Ady Endre születésnapjához (november 22.) legközelebb eső szombaton. Mivel az ünnepség 10 órakor kezdődött, nehéz lett volna odaérni, ha aznap reggel indulunk, ezért hát háromnaposra terveztük szatmári utunkat. Látnivaló akad bőven, hiszen ez a vidék Erdély irodalmi emlékhelyekben leggazdagabb területe. Ady és Petőfi életének különböző szakaszai kapcsolódnak szatmári helyszínekhez, de találunk látnivalókat Kölcseyvel, Kazinczyval és Kaffka Margittal kapcsolatban is.

KOVÁCS D. ZSUZSA

Kirándulásunk első napján Erdődre látogattunk, amely egykor Drágffy-birtok volt. Mátyás király 1481-ben kedvelt hívének, Drágffy Bertalan pohárnokmesternek engedélyt adott, hogy a birtokán bárhol várat építhessen. Hozzá köthető Erdőd várának megalapozása, amely a továbbiakban a környékbeli jobbágyfalvakat összefogó váruadalom központjaként szolgált. Eme korai erődítmény felépítéséről nincsenek pontos adataink. Valószínűleg a 15–16. század fordulójára készült el a magas és vastag falakkal, öt toronnyal épült erőség. Erdőd 1503-ban mezővárosi rangot kapott. Ez a vidék ütközőzónának számított a Habsburg Birodalom részévé váló magyar területek és a török szultán függőségébe kényszerült, de ténylegesen önálló Erdélyi Fejedelemség között. Éppen ezért gyakorta vonultak fel ellenséges csapatok, hogy hatalmukba vegyék az erődítményt. A romos vár helyére 1730-ban az új birtokos, Károlyi Sándor gróf, földesúr 36 szobás, négytornyú barokk várkastélyt emeltetett a megmaradt kövekből és újonnan égetett téglából. A 19. századra elvesztette főúri rezidencia funkcióját, de az uradalmi tisztartóknak jó lakásul szolgált. Itt élt az 1840-es években Szendrey Ignác uradalmi felügyelő családjával együtt. Júlia nevű leányát egy nagykarolyi bálon ismerte meg Petőfi Sándor, aki már a korszak ünnepelt költőjének számított. Az apa ellenkezése dacára 1847. szeptember 8-án az erdői várkastély kápolnájában örök hűséget esküdtek egymásnak. Mézesheteiket a közeli költői Teleki-kastélyban töltötték, Petőfi itt alkotta meg legszébb szerelmes verseit. A várkápolna oltára, amely előtt örök hűséget esküdtek egymásnak, a szatmárnémeti püspöki palotába került, ahol 1991-ben Reizer Pál püspök restauráltatta, és a püspöki magánkápolnában kapott méltó helyet. A várkastéllyal szemben, az út túloldalán emlékkő jelzi a helyet, ahol a költő gyakran elidőzött. Az emlékkövön idézet olvasható a *Té vagy, te vagy, barna kislány...* című 1846-os Petőfi-versből: „Áldogálok a tó partján / Szomorúfűz mellett”.

Hat éve jártunk már a várkastélyban, akkor épp befejezték az uniós pályázati pénzből finanszírozott felújítást, a termek üresek voltak még, a román nyelvű tárlatvezetés pedig enyhén szólva történelemferdítő. Azóta változott a helyzet, az udvaron Drágffy Bertalan mellszobrára várja a látogatókat, román és magyar felirattal, a termekben pedig a várkastély és lakói történetét olvashatjuk szintén kétnyelvű pannókon. A kiállított anyag: címerek, páncélok, fegyverek, ruházati cikkek, bútordarabok többnyire újonnan készült, korhű tárgyak. Az

téllyal, és ahol II. Rákóczi Ferenc is többször járt.

Ezután Erdőd templomait kerestük fel. A Nagybaldogasszony tiszteletére Drágffy Bertalan erdélyi vajda által 1482-ben építtetett római katolikus templom elődje már állt a 13. században. Az idők folyamán hol a katolikus, hol a református vallást tisztelték benne, ugyanis a reformáció során a Drágffy család református hitre tért, vele együtt a település és lakói is reformátussá váltak. 1545. szeptember 20-án az erdői templomban tartották meg az első, majd tíz év múlva újabb partiumi református zsinatot Szatmár megye és a Szilágyország lelkészei. Ezért nevezik Erdődöt a partiumi protestantizmus bölcsőjének.

A 18. században a kuruc-labanc harcot lezáró 1711-es szatmári béke után a Habsburgok Szatmár vármegyébe katolikus svábokat telepítettek, hogy nehogyan eszébe jusson a helybeli magyaroknak újból fellázadni a

Szendrey Júlia bronz mellszobrára (Deák Árpád nagyváradi képzőművész és Szántó Csaba szovátai szobrász munkája).

A régi templom, amelyet a katolikusok visszakaptak, 1834-ben súlyosan megrongálódott egy földrendésben, 1860-ban Károlyi Lajos gróf felújíttatta. Ybl Miklós tervei alapján az addig egyhajós templomot háromhajósá bővítették és magas toronnyal is ellátták. 1982-ben az épületet teljesen felújították 500 éves jubileuma alkalmából. Előtte áll az 1442-ben itt született Bakócz Tamás esztergomi érsek, bíboros szobra. Ő volt eddig az egyetlen magyar egyházi méltóság, aki valaha is pápaválasztás esélyesének számított.

Kirándulásunk második napján Érmindszentre mentünk, az Ady Endre (1877–1919) születésnapja alkalmából szervezett emlékünnepekre. A millenniumtól a világháború koráig tartó időszak szellemi vajúdasainak, erkölcsi válságának, riasztó ellen-

templomban kezdődött, majd a szülőház udvarán folytatódott. A köszöntők után elhangzott Móricz Zsigmond *Adyról* című írása, majd a nagykarolyi és a tasnádi líceumok diákjai Ady-verseket mondtak. Az ünnepség a szülőház udvarán álló Ady-szobor koszorúzásával ért véget, mi is elhelyeztük koszorúnkat egyesületünk nevében.

Innen a közeli Sződemeterre mentünk, ahol Kölcsey Ferenc (1790–1838), a magyarok nemzeti imájának szerzője született. A Kölcsey család nem élt Sződemeteren, csakhogy abban az időben az volt a szokás, hogy a fiatalasszony legalább az első gyereket a szülői házban szülje. Ezért tartózkodott a szülőinél, Sződemeteren Kölcsey Ferenc születésének idején édesanyja, Bölöni Ágnes. Így lehetséges, hogy az egykori Bölöni-kúriát ma Kölcsey szülőházaként emlegetik. Az egykori szülőházban, ahol ma görögkatolikus parókia működik, mindössze egy emléktábla emlékeztet Kölcsey Ferencre.

A sződemeteri református templom mellett a helyi református gyülekezet birtokában álló épületben rendeztek be kis emlékházat a költő tiszteletére, hosszú ideig csak ez a kis ház ápolta a Himnusz szerzőjének emlékét a szülőfaluban és a református templom udvarán 1994-ben állított egész alakos, az életnagyságnál azonban kisebb Kölcsey-szobor. Ez változott meg az idén a Kölcsey Ferenc Egyházi és Kulturális Központ létrehozásával. A munkálatok során felújították a templomot és az eddig emlékházként működő kis házat is. Az új központban a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum rendezett be nagyszerű kiállítást Kölcsey életéről, munkásságáról. A Himnusz elneklésével fejeztük be látogatásunkat Sződemeteren, ahol végre méltó emlékhelye van Kölcsey Ferencnek.

A délutánokat a krasznamihályfalvi termálfürdőben töltöttük, harmadnap a faluval ismerkedtünk. Az Ákos közelében fekvő települést 1380-ban említették először oklevélben. 1410-ben Középszolnok megyéhez tartozott és a Kusalyi Jakcsok birtoka volt. Az évszázadok során gyakran változott a tulajdonosa. A falu református temploma 1862–1869 között épült, a korai eklektika kitűnő példája. A templom szomszédságában álló gyülekezeti házban 2005-ben Erdélyben egyedülállóan emléktáblát avattak Michiel Adriaenszonn de Ruyter holland admirálisnak, aki a gályarab református lelképásztortokat kiszabadította 1676. február 11-én.

Csoportkép Adyval

egykori kápolnában Petőfiről és Júliáról összeállított kis kiállítás, ahol az erdői levéltárban megtalált házassági bejegyzésük másolata is látható. A tárlatvezetés most is román nyelvű, de valós. Kérdés, hogy másoknak is ugyanezt mondják? Persze van olyan kiállítás is, aminek semmi köze a várhoz. A látogatást az 500 éves borospincében fejeztük be, bor nélkül. A legenda szerint ebből a pincéből indult az alagút, amely összekötötte a várat a nagykarolyi kas-

rendszer ellen. Erdődről el kellett mennie minden reformátusnak, a templomot visszaadták a katolikusoknak. Több mint száz év múlva telepedhettek újra reformátusok Erdődre. Iskolát építettek, amit vasárnap imaházként használtak, az istentiszteletet a tanító tartotta. Templomépítési tervüket a történelem viharai megakadályozták, csak 2004-re készült el, a II. Erdői Zsinat 450. évfordulóját 2005-ben már az új templomban ünnepelhették. A templom előtt áll Petőfi Sándor és

tétkkel való viaskodásának Ady Endre a legnagyobb hatású költője. Szerelme más volt, filozófiája a pesszimista életszemlélet marcangolása, politikájában az úri hagyományok ellen támadó proletár osztályharcos elkeseredése lobbant lángra. Petőfi Sándor óta egyetlen magyar lírikus sem keltett akkora hatást, mint az *Új Verseket* költője. A figyelemre már alig méltatott lírát ő helyezte ismét az irodalmi érdeklődés középpontjába. Az Ady-emlékünnepekre a helyi református

Csigadomb, Leányvár és EKE-forrás novemberi színeiben

November az utolsó őszi hónap, rövidek a nappalok, hamar sötétedik. Nem hasonlít a káprázatos színeiben tündöklő októberhez, a barna dominál. A fák lehullatják lombjukat, csak a fenyők örökzöld tűlevelei őrzik meg sötétzöld színüket. Az erdei ösvényeken az elszáradt levelek zörögnek lépteink alatt. Az eget sokszor szürke felhők borítják, a nap sem süt már olyan fényesen, tompábbak a színek, gyakran borítja a köd a tájat. De akik szeretik a természetet, azok most sem adják fel, most is elindulnak a túraösvényeken és megtalálják azt, ami vonzó az őszi tájban. A Kolozsvár közeli Csigadombra, a szászfenesi Leányvárhoz és az EKE-forráshoz kirándultunk.

PÁL GYÖNGYI

November 17-én a Kolozsvár melletti Csigadombra indulunk az M31-es autóbuszszal Bács községig. A Napolact megállónál leszállunk, átmegyünk a Nádas-patak hídján és a vasúttal párhuzamosan haladunk egy darabig. Elmegyünk egy bakterház mellett, majd a Bácsi-torok felé vezető útra térünk. A házakat elhagyva elérjük a kis szorosban folytatódó Hosszú-patak völgyét, ezt a szorost nevezik Bácsi-toroknak. Valamikor menedékház is működött itt, amelyet a kirándulók szívesen felkerestek, most csak romos épület maradt a helyén, amelyet teljesen befed a növényzet. Az elhagyott, romos ház kísérteties látványt nyújt, rémtörténeteket mesélnek róla. A Bácsi-torokban haladó út egy részét aszfaltozták tavaly, talán bekötőt készült erre Szászfenes felé. Elhagyva a szorost elágazáshoz érünk, itt jobbra, északnyugat felé indul szekérút, amely a legerősebb halad keresztül a Kőszegőnek nevezett erdős rész felé. Ezek a réteken juhokat szoktak legeltetni, jó figyelni a kutyákra. Az elágazásnál kis tavat is látunk, egyik oldalát nádas takarja. Továbbmegyünk az úton, még egy darabig tart az aszfalt, a szucsági legelő előtt véget ér, de a munkálatokat valószínűleg folytatják. Ha majd az úton elindul az autóforgalom, akkor a Bácsi-torok körüli erdőben új túrautakat kell keresnünk, ha gyalogni akarunk. Hamarosan a szucsági legelőre érünk, elszórva vadalma- és vadkörtefákat látunk, legtöbbször kiüregedett, fagyönggyel tele. Áthaladunk az utóbbi időben elbozotosodott legelőre, majd tovább az erdő szélére, míg elérjük a Bongár-forrás feletti nyeret a magasfeszültségű villanyoszlopok alatt. A Kis-Szamos és a Nádas vízváltóján vagyunk, szép kilátás nyílik észak felé a szucsági legelőre, a Bácsi-erdőre és a Lombrára, a déli oldalon a Kis-Szamos völgyére, Szászfenesre, a Feleki-gerincre és Kolozsvár legnagyobb erdőjére, a Bükkre. Rövid pihenő után nekiindulunk az emelkedőnek utunk végcélja, a 615 m magas Csigadomb felé. Nevét a szászfenesi lakosok adták az ott található kőületek miatt. A domb egy lapos tető, alatta a Bongár-patak völgye, amelyben két karsztforrás is található, itatóhely és legelő állatok számára. Kelet felé a Tarisnyadomb és a Szentpál-tető, nyugatra a Bagolysűrű kiserdő, a Kismartonos-tető és a Bátor-hegy látszik, alattunk meredek oldal a Kis-Szamos felé. A fenesi gát felett vagyunk, ahol a Kis-Szamos vize tavat alkot, távolban a Gyalui-ha-

vasok kéklenek. Csoportképet készítünk a magassági pontot jelző kő mellett. Itt akartunk ebédszünetet tartani, de erős szél fúj, ezért visszafordulunk, és a Hója-erdő szélén keresünk menedéket. Hazafelé a Szentpál-tető (533 m) felé megyünk, megállunk a Kerek-pojána tisztásán (UFO-tisztásnak is nevezik), nevezetességét az állítólagos paranormális jelenségeknek is köszönheti. 1968-ban például egy kolozsvári amatőr fényképész repülő csészealjot örökített meg, a kép a szakemberek véleménye szerint is hite-

A Csigadombon

lesnek tűnt, de nekünk – bár gyakran kószalunk e vidéken – egyetlen kirándulásom sem volt részünk semmi rendkívüli jelenségben, de Kisbács község lakói sem láttak ilyesmit. Elhaladunk a Rókadomb mellett, majd a Hajtás-völgy felett és a Kányafő úton ereszkedünk le a Donát negyedbe. A megtett út 14 km, a résztvevők száma 24.

November 23-án Csorba Anikó szervezett kirándulást a Leányvárhoz és az EKE-forráshoz. Az M21-es autóbuszszal utazunk a szászfenesi Leányvár lakónegyedig, onnan indulunk felfelé a meredek oldalon megmászni a szászfenesi Leányvár mindkét csúcsát. A vár csekély maradványa a Kolozsvár felőli csúcs, a Várhegyen található, amelynek magassága 547 m. A vár építésének ideje nem ismert, feltételezhetően királyi vár volt, földből és fából épült, később

püspöki tulajdonba került. A magaslatról szemmel lehetett tartani a Kis-Szamos völgyét Gyalu és Kolozsvár között. A tatárjárás alkalmával az eredeti vár elpusztult, kőből építették újra. A kővár a Budai Nagy Antal vezette 1437-es felkeléskor pusztult el. A vártól az ösvény tovább vezet egy kilátóig, szép kép nyílik innen a Tótfalusi-völgyre, a Feleki-gerinc, a Kismagurára, a Havasbükkére és nyugat felé a hegyek vonulatára. A tótfalusi hágó felé folytatjuk utunkat, elhagyunk egy telefonjel-erősítő tornyot és a Szászfenes és Kolozstótfalu közötti kopár gerincen haladunk, ezt az útvonalat a kolozsvári biciklizklub jelezte le narancssárga jelzéssel Szelicse falu széléig. A Tótfalu feletti gerincen, szép erdei úton haladunk tovább a falu feletti legelőig. Itt tartunk ebédszünetet, még a nap is kisüt, felmelegítve a novemberi hűvös levegőt és megvilágítva az al-

tunk levő tájat. Rövid pihenés után felkeressük az EKE-forrást.

De hol is van ez a forrás? A Gorbó-patak felső szakaszán levő erdőben, a Szelicsei Magura (Kismagura) alatt van egy bővizű, hideg, tiszta forrás az erdő egyik elrejtett tisztásán. A forrás a kolozsvári EKE-sek egyik kedvenc kirándulóhelye volt hosszú időn keresztül. A forrás majdnem 100 éves története a múlt század elejére nyúlik vissza. A vízfeltörést a Kolozsvári EKE-osztály foglalta, kiépítették és elnevezték EKE-forrásnak. A rendszerváltás után, az 1991-ben újralakult kolozsvári EKE-ben 1993-ban valóságos mozgalom indult a forrás rendbetételére. Kiépítették, emléktáblával díszítették, forrásavatást szerveztek öku-menikus istentisztelettel. A munkálatok irányítását Tóthpál Tamás vállalta. A forrásavatás szeptember 26-án volt. Az EKE-tagok mellett részt vettek a közeli falvak (Szelicse, Tótfalu) lakói is. Sajnos, a forrásfal előterét díszítő alumínium-tábla nem sokkal az ünnepség után eltűnt. 2008 nyarán, a 15. évfordulóra újra rendbetették a forrást, a szervező Szakács Éva volt, a forrásnál a munkálatokat Lőrinczi István vezette. Az utóbbi időben az EKE-forrást kevesebben látogatják, ezen a túrán is mindössze nyolcan veszünk részt. Egyik ok, hogy telnek az évek és nehezen ismerjük el, de ritkábban vállalunk be egy 20 km-es gyalogutat. De miért nem jönnek a fiatalabbak? Talán azért, mert a Bükk-erdő már nem az a vonzó kirándulóhely, ami volt számunkra húsz évvel ezelőtt. A Gorbó-völgye magánterület és beépült, házak, kerítések, elzárt utak mindenütt, a réteken juhászok támadnak a kirándulókra.

Az EKE-forrástól az erdőn keresztül a Gorbó-patak völgyébe ereszkedünk le. Igyekeznünk kell, mert hamar sötétedik, jó, ha még világosan elérjük a negyedbe. Fél négyre érünk a monostori végállomásra a 21 km lejárása után.

Az évszázados EKE-forrásnál

Januári bakancslista

■ **Január 2. (csütörtök):** Évnyitó (józanító) túra a Rejtett-forrás tisztásán (7 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Kovács D. Zsuzsa.

■ **Január 4. (szombat):** Hagyományos Árpád-csúcs-túra (20 km, 400 m szintkülönbség). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Kiss János.

■ **Január 8. (szerda):** Sárosbük – Majláth-kút (15 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Fazakas Ferenc.

■ **Január 11. (szombat):** Feleki sípálya – Feleki stadion (16 km, 350 m szintkülönbség). Találkozás 10 órakor a 20-as autóbusz román opera melletti végállomásán. Szervező: Kiss János.

■ **Január 15. (szerda):** István-forrás (9 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Szabó János.

◆ 18 órától közgyűlés a János Zsigmond Unitárius Kollégiumban (fizikum, földszint).

■ **Január 18. (szombat):** Medve-gerinc – Bükk-tető – Uraság-erdeje – Szászfenes (12 km, 300 m szintkülönbség). Találkozás 10 órakor az M21-es Bucium utcai végállomásán. Szervező: Kiss János.

■ **Január 19. (vasárnap):** Gorbó-völgy – Brüll-kilátó – Slamovics-ház – Monostor negyed (15 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Barabás Ibolya.

■ **Január 20. (hétfő):** 18.30 órától választmányi gyűlés és a túravezetői testület tanácskozása az EMT gyűléstermében (Magyar utca / 1989 December 21. sugárút 116.).

■ **Január 22. (szerda):** Árpád-csúcs (18 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Szervező: Fazakas Ferenc.

■ **Január 25. (szombat):** Gorbó-völgyi jeges alakzatok (12 km, 200 m szintkülönbség). Szervező: Kiss János.

■ **Január 26. (vasárnap):** Bácsi-torok – Szent Pál-tető – Hója gerinc (12 km). Találkozás 9.50 órakor a 31-es autóbusz Széchenyi téri megállójában (10 órakor az M31-es autóbuszszal indulunk). Szervező: Pál Gyöngyi.

Ügyfélszolgálat

■ **Ideiglenes iroda:** Magyar / 1989 December 21. utca 116. (udvar, bal oldali épület), hétfőtől péntekig 10–16 óra között. December 23. és január 13. között az iroda zárva, halaszthatatlan ügyekben kapcsolatfelvétel e-mailben, Facebookon, telefonon. **Irodavezető:** Kismihály Boglárka (0771-535848)

◆ **Pénztár** az ideiglenes ügyfélszolgálati irodában, valamint a közgyűléseken
◆ **EKE-fotóklub:** keddenként 17 órától a székházban (Fürdő / Cardinal Iuliu Hossu utca 20. sz., 13-as ajtó).

Túravezetők, szervezők elérhetőségei

Barabás Ibolya 0740-560742
Fazakas Ferenc 0752-640319
Kiss János 0364-807639
Kovács D. Zsuzsa 0747-070790
Pál Gyöngyi 0742-373546
Szabó János 0757-220682
Elnök: Szima Márton 0766-703575
Titkár: Branea Róbert 0723-400496
Pénztáros: Molnár Ildikó 0742-471280
Könyvtáros: Székely Lavotta 0748-036290

**Vasárnap, december 22.
13.30 órától**

Mesél az EKE
Kolozsvári Rádió (98.8 FM)

**Szász erődtplomok
nyomában**